

A halálhoz való jog kérdése Olaszországban – Eluana Englaro esete

Összefoglalás ♦ Az alábbi tanulmányban egy nagy port kavart eset bemutatása alapján szeretnék rávilágítani az életvégi döntések olaszországi dilemmáira. Eluana Englaro 2009. február 9-én halt meg, több mint 17 éves, mély kómában töltött vegetatív állapot után, 38 évesen. Halálának megítélése, valamint az arról való vélekedések, véleménykülönbségek mind a mai napig élénk vitákat gerjesztenek. Olaszországban 2009-ben még nem volt az élet végére vonatkozó személyi rendelkezésről érvényben lévő jogi szabályozás¹, ezért is válthatott ki ilyen reakciókat ez az ügy (s azóta sincs ezt érintő rendelkezés). A bíróságnak a végső ítélet meghozatalához különböző jogi forrásokból származó általános elveket kellett összevetnie, értékelnie².

Az írás első része a beteg állapotának kialakulását részletezi, majd ezt követi a beteg életének utolsó időszakában lezajlott történések ismertetése, végül pedig ezeket elemezve mutatok rá az olasz közvélekedés sajátosságaira a halálhoz való jog megítélését illetően.

Eluana Englaro (1970. november 25. – 2009. február 9.) 1992. január 18-án, alig húsz évesen esett kómába egy autóbaleset miatt, amelynek következtében – ahogy a halálát követő boncolási jegyzőkönyv leírta –, visszafordíthatatlan agyi károsodást szenvedett el az agykéreghez és kéreg alatti idegi központokhoz tartozó funkciók sérülésével, amelyek az egész szervezetre kiterjedő idegrendszeri károsodást jelentettek.³ A komatózus állapot következményeként idővel a nő állandósult vegetatív állapotban került, spasztikus, mind a négy végtagot érintő bénulással. Emellett minden magasabb rendű fizikai képességét

¹ Rachel Donadio. *Death Ends Coma Case That Set Off Furor in Italy*. The New York Times, 2009. február 9. http://www.nytimes.com/2009/02/10/world/europe/10italy.html?_r=0

² Stefano Biondi. *Can good law make up for bad politics? The case of Eluana Englaro*. Med Law Review, (2009) 17 (3): 447-456. <http://medlaw.oxfordjournals.org/content/17/3/447>

³ Alessio Vinci. *Comatose woman in euthanasia debate dies*. 2009. február 10. CNN.com <http://edition.cnn.com/2009/HEALTH/02/09/italy.euthanasia/>

elveszítette: a kognitív és perceptív képességeit, továbbá a környezetével való teljes kapcsolatát is.⁴ Táplálását kizárólag mechanikus módon, orrszondán keresztül végezték; ennek a folyamatnak a felfüggesztése jelentette a későbbiekben az eutanáziának is tartott cselekmény tényleges megvalósítását. (A szakirodalom több ilyen esetet ismer, a leghíresebb talán Karen Ann Quinlan amerikai lányé, aki 1975-ben került kómába és a szülők kérését elutasítva, több mint 9 évig tartották mesterségesen életben egy katolikus kórházban.⁵)

A baleset után négy évvel, miután semmilyen javulás nem volt észlelhető a beteg állapotában, a leccói bíróság ítéletében teljes mértékben cselekvőképtelenné nyilvánította a nőt, gyámja az apja, Beppino Englaro lett. Három évvel később kezdődött el az a közel egy évtizedig tartó kanosszajárás, amelyben a gyámként is fellépő apa a balesetet követő mesterséges táplálás felfüggesztését igyekezett már 1999-ben elérni, azzal indokolva kérését, hogy lánya halála így emberhez méltó lenne. Az 1999-es eljárás során az apa kérvényét elutasították az olasz alkotmány 2. cikkelyére hivatkozva, annak ellenére, hogy már 1996-ban orvosszakértői vélemény született arról, hogy a kognitív funkciók helyreállítása nem lehetséges.⁶

Kérése alátámasztásaként a férfi a lányának a baleset bekövetkezte előtt egy évvel tett kijelentését használta fel, amikor a fiatal nő egy barátja súlyos, kómával járó balesetét követően, tanúk előtt úgy nyilatkozott, hogy ő ilyen állapotban nem szeretne maradni egy hasonló következményekkel járó balesetet követően. A 2002-es per-újrafelvételi eljárás során a szülők és ügyvédek ismét sikertelenül kérelmezték a kezelések leállítását. A milánói székhelyű bíróság 2003. októberében zárta le az ügyet. A 2005-2006-ban lefolytatott, újabb tárgyalássorozat eredményeként a már fentebb említett, tanúk előtt elhangzott személyes véleményt fogadták el a beteg nő olyan akaratnyilvánításának, amelyet még döntésképességének teljes birtokában tett arra vonatkozóan, hogy mi történjék vele egy esetleges cselekvőképtelen, javulásra esélyt nem adó állapotában.

Az apa kérését végül az olasz Legfelsőbb Bíróság hagyta jóvá 2008. júliusában kelt ítéletében, megerősítve a gyógykezelés befejezésére vonatkozó önrendelkezési jog létezését abban az esetben is, amikor a beteg cselekvőképtelen.⁷ E döntés következtében kerülhetett sor az immáron 17 éve kómában fekvő nő életfenntartó kezelésének megszüntetésére.⁸ A bírósági ítélet meghatározta a módot is, ahogyan a kezelés megszüntetése történhetett. Ennek

---

⁴ http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf 2. o.

⁵ dr. Kovács József: A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába. 2. jav. kiad. Medicina Könyvkiadó, Budapest, 1999.,395-396. o.

⁶ http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf 3. és 17. o.

⁷ http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf

⁸ http://en.wikipedia.org/wiki/Eluana_Englaro

értelmében a nazogasztrikus szondával való táplálás, a mesterséges hidratálás, valamint a gyulladáscsökkentő és az antibiotikumok alkalmazásának megszüntetése „hospice intézményben kellett, hogy történjen, az orvostudomány jelenlegi legjobb tudása szerint, az adekvát kiegészítő palliatív kezelési módok alkalmazása mellett, annak érdekében, hogy garantálják a beteg emberhez méltó és megfelelő mértékű gondozását az alatt az időszak alatt, ami a kezelés felfüggesztésétől a halál bekövetkeztéig eltelt, biztosítva egyúttal a legszűkebb család jelenlétét is”.⁹ A korábban Leccóban, Lombardiában végzett kezelést követően, 2009. február 6-án egy udinei, hospice-ellátásra szakosodott magánintézményben eltávolították a beteg táplálását lehetővé tevő csövet, majd ezt követően, három nappal később, a vártnál körülbelül 10 napnál korábban, dehidráció kiváltotta szívinfarktus okozta a halálát.¹⁰

A halálhoz való jog, régi terminológiával a passzív eutanázia ilyen előfordulásához, az ügy olaszországi fogadtatásához, a közvélemény formálódásához, továbbá a keletkezett kvázi nemzeti értékválság megértéséhez fontos tudatában lennünk annak a ténynek, hogy az országban – más európai országoktól eltérően – mennyire meghatározó mindennapi tényező a katolikus vallás. Az utca emberének nézőpontját nagyon erősen befolyásolja a Vatikán, a pápa megnyilatkozása egy-egy kérdést illetően. Az élet kezdete és vége, ezeknek bioetikai megítélése máshol is nehezen definiálható kérdéseket jelentenek, ám az olasz tartományokban a hangsúlyos egyházi állásfoglalás majdhogynem lehetetlenné teszi ezeknek az egyháztól eltérő értelmezését úgy szakmai körökben, mint a mindennapi élet keretein belül.

További, legalább annyira meghatározó tényezőket jelentettek az ügy lefolyását illetően az ehhez kapcsolódó belpolitikai érdekellentétek, valamint az akkor éppen hivatalban lévő miniszterelnök, Silvio Berlusconi megnyilatkozásai, amelyek a politikai diplomácia legalapvetőbb normái ismeretének – más ügyekben is megmutatkozó – hiányáról, emberi empátiakészségének deficitjéről tettek tanúbizonyságot.

E vélekedések mellett ugyancsak jelentős véleménykülönbség alakult ki a bioetikai-jogi- orvosszakértői nézetekben is a szakmai megítélés különbségei következtében.

A jelentős médiavisszhangot kapott eset során az emberek rendszeresen látták a nyomtatott és elektronikus médiában azt a fényképet, amely a baleset előtti időszakban készült, és az életvidám, nevető, alig 20 éves fiatal nőt ábrázolja. Ennek láttán nehéz lehetett elképzelni azt az emberi roncsot, akivé a lány a hosszú szenvedés miatt vált.

---

⁹ http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf 61. o.

¹⁰ *Italy and the right to die Death in Udine*. The Economist, 2009. február 12.
<http://www.economist.com/node/13110088>

Forrás: <http://www.theguardian.com/world/2009/feb/08/englaro-italy-vatican>

Éppen ezért sokan nem is értették, miért akarják „kegyetlen szülei” a lány halálát, embertelennek és szívtelennek tartva a már addig is sokat szenvedett embereket. Voltak, akik az udinei La Quiete Intézet elé – ahol Eluanát a terminális palliatív kezelésben részesítették – ételt és italt, például kenyeret vittek, mondván, nehogy az étel hiánya miatt kelljen felfüggeszteni a táplálást. Ugyanakkor a másik oldal is képviseltette magát, országszerte demonstrációkat tartottak Eluana Englaro halálához való jogának tiszteletben tartásáért, elismerve és tiszteletben tartva a hozzátartozók nehéz helyzetét.¹¹

A Vatikán álláspontja a kérdésben egyértelmű volt: XVI. Benedek pápa a Betegek Világnapján tett nyilatkozatában úgy fogalmazott, hogy a társadalomnak kötelessége minden emberi lény abszolút és legmagasabb szintű méltóságának védelme, legyen bár gyenge és a szenvedéstől megtört állapotban.¹² A kómában fekvő lányról Leccóban gondoskodó ápoló nővérek is azt akarták, hogy az apa hagyja inkább rájuk a beteget, mert ők jó állapotban lévőnek találták, és majd ők gondoskodnak róla.¹³ Bár az egyház nagymértékben jelen van az olasz hétköznapiakban, mégis kissé ijesztő volt látni azt a befolyást, amelyet ebben az időszakban is el tudtak érni a különböző szinteken.

Az egyházi konfliktusokat kísérő belpolitikai válság kialakulásában jelentős szerepet töltött be a miniszterelnök vatikáni tanácskozásának eredményeiről szóló kommunikációja, valamint az esetre vonatkozó megjegyzései. Berlusconi miniszterelnöki hatáskörben jogszabályt alkotott, amely kimondta, hogy egyik beteg esetében sem lehet felfüggeszteni a

---

¹¹ Marco Luchetti. *Eluana Englaro, chronicle of a death foretold: ethical considerations on the recent right-to-die case in Italy*. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20439332>

¹² Michael Day. *Italy faces constitutional crisis over coma woman*. <http://www.theguardian.com/world/2009/feb/08/englaro-italy-vatican>

¹³ http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf 52. o.

táplálást, amennyiben az illető élete múlik rajta. Ezzel tulajdonképpen felülbírálta a jogerős bírósági ítéletet.¹⁴ Saját hatáskörében február elején még úgy nyilatkozott: olyan egészségi állapotban található Eluana, hogy akár gyermeket is várhatna. (u.o.) A jelenleg is hivatalban lévő köztársasági elnök, Giorgio Napolitano azonban felülbírálta és elutasította a miniszterelnöki rendelkezés aláírását, ezzel az csak akkor léphetett volna érvénybe, az orvosokat az újratáplálásra kényszerítve, amennyiben a Parlament azt ratifikálja. Ez nem történt azonban meg, mert a Szenátusnak végül nem volt alkalma döntést hozni erről, Eluana Englaro időközben bekövetkezett halála miatt.

Illusztrálandó a helyzet nehézségét, az ügy még az azonos oldalon álló politikai erőkön belül sem talált egyértelmű megítélésre. Berlusconi egyik zászlóvivője, az Alsóház elnöki tisztét aktuálisan betöltő Gianfranco Fini kiállt a Legfelsőbb Bíróság döntésének tiszteletben tartása mellett, ugyanakkor az ellenzéki erőket képviselő római polgármester az élet feltétlen és mindent felülíró tisztelete mellett tette le a voksát.¹⁵

A szakmai, orvosi, orvosetikai kérdésekben is jócskán akadt vitás kérdés. Az egyik legnagyobb ellentmondást a dehidrálás és a táplálás leállítása váltotta ki. Az egyik nézőpont alapján nem a megfelelő módszert választották arra, hogy a beteget a szenvedéseitől megszabadítsák (Wesley J. Smith) – ugyanakkor nem tettek javaslatot arra vonatkozóan, mi lett volna megfelelőbb, kegyesebb halál az adott esetben –, míg a másik tábor véleménye szerint 17 évet késlekedtek a kegyes halál megadásával (Jacob Appel).¹⁶

Bár e rövid tanulmány keretei határt szabnak a téma részletesebb kifejtésének, mégis azt remélem, érintőlegesen sikerült rávilágítanom azokra a meglehetősen problematikus részekre, amelyek az olasz mindennapi életben a halálhoz való jog kérdését illetik. Maga az eset, amely a közvetlen családnak közel két évtizeden át jelentett napi feladatot, és lelki terhet olyan aspektusokra vetett fényt, amelyek mind a mai napig megoldásra várnak az olasz társadalomban, és érintik a politikai életet, az egészségügyi ellátás kérdéseit, az orvosi-bioetikai dilemmákat éppúgy, mint a média és a közvélemény befolyását az egyéni sorsokban.

Nekem személy szerint is tanulságos volt megélnem ezt az időszakot Olaszországban. Az ottani évek során láttam az emberek gyászát és fájdalmát II. János Pál pápa halálát követően,

---

¹⁴ Michael Day. *Italy faces constitutional crisis over coma woman.*
<http://www.theguardian.com/world/2009/feb/08/englaro-italy-vatican>

¹⁵ Michael Day. *Italy faces constitutional crisis over coma woman.*
<http://www.theguardian.com/world/2009/feb/08/englaro-italy-vatican>

¹⁶ http://en.wikipedia.org/wiki/Eluana_Englaro

meglepve és megdöbbenve szemléltem a válásokat kísérő, évekig tartó adminisztratív és bírósági procedúrákat, a mindenhová odaérő bürokráciát, ami miatt szinte lehetetlen a szülei által állami intézményekbe bedugott gyermekeket örökbefogadni, hogy csak néhány kiragadott példát említsek. Sok időnek kell eltelnie, amíg meg lehet érteni egy nép mentalitását, kultúráját, tradícióit, amelyek meghatározzák múltját, jelenét és a jövőre vonatkozó döntéseit egyaránt. Számomra Eluana Englaro szomorú története sok tekintetben magyarázatot adott azokra a momentumokra vonatkozóan is, amelyeket azt megelőzően kissé értetlenül szemléltem.

IRODALOM

BIONDI, S. *Can good law make up for bad politics? The case of Eluana Englaro*. *Med Law Review*, (2009) 17 (3): 447-456. <http://medlaw.oxfordjournals.org/content/17/3/447>

DAY, M. *Italy faces constitutional crisis over coma woman*.

<http://www.theguardian.com/world/2009/feb/08/englaro-italy-vatican>

DONADIO, R. *Death Ends Coma Case That Set Off Furor in Italy*. *The New York Times*, 2009. február 9.

http://www.nytimes.com/2009/02/10/world/europe/10italy.html?_r=0

Eluana Englaro http://en.wikipedia.org/wiki/Eluana_Englaro

Az Eluana Englaro-perben hozott bírósági ítélet

http://www.corriere.it/Media/Foto/2008/07/09/eluana_low.pdf

Italy and the right to die Death in Udine. *The Economist*, 2009. február 12.

<http://www.economist.com/node/13110088>

KOVÁCS J. *A modern orvosi etika alapjai. Bevezetés a bioetikába*. 2. jav.kiad. Medicina könyvkiadó. Budapest, 1999.

LUCHETTI, M. *Eluana Englaro, chronicle of a death foretold: ethical considerations on the recent right-to-die case in Italy*. <http://www.ncbi.nlm.nih.gov/pubmed/20439332>

VINCI, ALESSIO. *Comatose woman in euthanasia debate dies*. 2009. február 10. CNN.com

<http://edition.cnn.com/2009/HEALTH/02/09/italy.euthanasia/>

Zsák Éva

orvostanhallgató

Semmelweis Egyetem, Általános Orvostudományi Kar

eva_zsak@hotmail.com